

Permanent sultkrise i det sydlige Afrika

10 millioner mennesker sulter i det sydlige Afrika. De sulter, fordi regnen slog fejl. Men sulten er langt værre end da regnen slog fejl i for eksempel 1992. I mellemtiden er der sket en række ting, der i dag får Folkekirkens Nødhjælp til at erklære en permanent sultkrise i det sydlige Afrika.

"Der kan komme gode år ind i mellem med masser af regn. I de år vil sulten ikke være påtrængende. Men vi vil se de gode år som undtagelserne – ligesom vi før så de onde år som undtagelserne. Det sydlige Afrika er i en permanent sultkrise, og vi kan enten bryde den onde cirkel, eller indstille os på at uddele fødevarerhjælp år efter år efter år", siger Henrik Stubkjær, generalsekretær i Folkekirkens Nødhjælp efter en besigtigelsestur i sultområderne i Malawi i januar 2006.

Når tørken giver værre sult end vi før har set, hænger det sammen med aids-epidemien dårlige landbrugsmetoder, der udpiner jorden, forkerte afgrøder, overbefolkning og ikke mindst fattigdommen. Mange steder er der mad på markedet – men folk sulter fordi de ikke har penge til at købe den for.

Løsningen er et langt sejt træk med fokus på de fattiges landbrug i yderområderne. Denne statusrapport giver et overblik over sulten i Malawi, Zambia og Zimbabwe, og anviser en vej ud af problemet

Katastroferne i det sydlige Afrika har fået karakter af en permanent sultkrise

Folkekirkens Nødhjælp appellerer til den danske regering og til befolkningen om en massiv indsats med et længere perspektiv. Vi appellerer om støtte til især landområderne og en indsats for at styrke fødevarer sikkerheden på tværs af landene i det sydlige Afrika.

I praksis er sulten nu en daglig livsbetingelse for det store flertal af befolkningen. I katastrofeti-der som nu er sulten blot endnu mere udbredt og endnu mere alvorlig. Den stille sult larmer lidt mere...

Statsminister Anders Fogh har udstukket tre hovedspor for Danmarks fremtidige indsats for at hjælpe landene på det afrikanske kontinent. Her peger han på vigtigheden af at halvere fattigdommen inden år 2015, på bekæmpelse af korruption og dårlig regeringsførelse og på aids-krisen.

Folkekirkens Nødhjælp er enig med statsministeren i disse mål.

Det sydlige Afrika er den hårdest ramte region i verden, når det gælder kombinationen af aids-krise, fattigdom og dårlig regeringsførelse.

Ud fra vore erfaringer i tre af regionens lande, nemlig Malawi, Zambia og Zimbabwe vil vi med denne rapport pege på en særlig indsats for fødevarer sikkerheden i landområderne i det sydlige Afrika som en forudsætning for at nå målet om at halvere andelen af fattige i år 2015 samt bekæmpe aids-epidemien.

Statsministeren pegede i sit indlæg den 11. januar på et debatmøde i U-landsrådet på nødvendigheden af vækst og bedre markedsadgang. Folkekirkens Nødhjælp skal i den forbindelse understrege, at økonomisk vækst kun kommer de fattigste til gode under særlige betingelser. Væksten skal finde sted i landområderne og bidrage til udvikling her. I samfund med stor ulighed kommer væksten stort set ikke de fattige til gode. I forhold til det erklærede mål om at bekæmpe fattigdom må indsatsen derfor foregå målrettet i forhold til netop de fattige og ikke blot som en øget globalisering og liberalisering af markederne.

Et nært samarbejde med civilsamfundet må være et omdrejningspunkt for at styrke demokrati og god regeringsførelse i landene. Disse organisationer er vores daglige samarbejdspartnere i regionen, og de udmærker sig ved at kombinere en indsats mod sult og fattigdom med det langsigtede advocacy-arbejde i forhold til deres respektive regeringer.

Vi opfordrer derfor den danske regering til i langt højere grad at fokusere tværgående i det sydlige Afrika på udviklingen på landet og på befolkningens fødevarer sikkerhed, da det netop er på landet, man finder regionens fattigste mennesker. I lande som Malawi bor fire ud af fem mennesker på landet. I Zambia og Zimbabwe og Mozambique er det tre ud af fem.

Det er her, folk har allermest brug for at kende deres rettigheder til et liv fri for sult og fattigdom. Rettigheder også i forhold til de respektive nationale regeringer.

Regionen er, som situationen står i dag, i permanent sult-krise. Man kan i den forbindelse vælge fortsat at tackle problemet som løsrevne, midlertidige katastrofer, men denne tilgang vil kun føre til midlertidige lettelse for de mennesker, der har sult og aids som daglig livsbetingelse.

Netop når den danske regering udstikker disse prioriteter, og den fastsatte ramme for u-landshjælpen igen giver mulighed for en øget indsats i Afrika, finder Folkekirkens Nødhjælp, at indsatsen i det sydlige Afrika bør tage højde for krisen i den regionale sammenhæng. En sådan tværgående indsats vil også give langt større mulighed for at påvirke de respektive regeringer i regionen på områder som god regeringsførelse og en indsats mod korruption.

At halvere fattigdom og sult

De mennesker i det sydlige Afrika, som er hårdest ramt af naturkatastroferne, er i forvejen regionens fattigste med meget få ressourcer i form af jord, ejendom, uddannelse osv. Det er familier, der har taget forældrelose til sig, familier med kronisk syge, og familier, hvor enlige mødre, bedsteforældre eller unge og børn er familieoverhovedet.

"Spørgsmålet er ikke så meget mangel på mad på markedet som det er mangel på købekraft."
Malawi Hunger Needs Assessment Report 3

Fødevareresikkerheden i det sydlige Afrika er forværret, særlig når man sammenligner med f.eks. tørken i 1991/92, der på flere områder var værre, når man ser på meteorologiske forhold og tab af afgrøder. Årsagerne til, at fejlslagen høst får så alvorlige konsekvenser, som vi ser det i dag, skal findes i et samspil af mange faktorer:

1. Fejlslagne politiske tiltag – f.eks. planløse jordreformer, der gennemføres uden hensyn til befolkningens fødevareresikkerhed; salg af strategiske kornreserver; generelt dårlig regeringsførelse; svækkelse af statslige myndigheder som følge af budgetnedskæringer og tab af personale (emigration og aids)
2. Økonomisk tilbagegang og makroøkonomiske problemer, som betyder, at der ikke længere skabes job i byen og i industrierne, som kan holde trit med den voksende arbejdsstyrke
3. Økonomisk liberalisering i lande, hvor den private sektor endnu ikke var tilstrækkeligt udviklet til at kunne overtage statens forpligtelser, især i landområderne
4. Den samlede påvirkning af nedbrydning af miljøet, klimaforandringer og manglende evne til at udvikle og sprede viden om landbrugsteknikker, der passer til de klimatiske udsving i egne, hvor klimaet generelt er tørt.
5. Aids-epidemien nedsætter produktiviteten i landbruget og folks traditionelle overlevelses-mekanismer

Forum for Food Security in Southern Africa

Man har i regionen set eksempler på, at import af fødevarer og nødhjælpsuddelinger faktisk betyder, at fejl- og underernæringen bliver holdt under de internationale niveauer for katastrofealarm. Men dødeligheden er uhyggeligt høj, hvilket må ses i sammenhæng med aids-epidemien.

"Krisen i 2001-03 var ikke blot en midlertidig afvigelse fra en ellers positiv udvikling for folk i det sydlige Afrika: Selv i år uden krise er omkring 8 millioner mennesker i regionen sårbare over for fødevarer-usikkerhed i en del af året eller hele året".

Forum for Food Security in Southern Africa

De såkaldte strukturaljusteringsprogrammer fra slutningen af 80'erne byggede på antagelser, som har vist sig ikke at holde. Programmerne slog fejl, fordi der manglede koordination på samtlige markeder – herunder også finansiering og kreditter. Det efterlod private investorer med et marked, der var så risikobefængt, at de valgte ikke at investere. Der er brug for at opbygge en vækst til gavn for de fattige og med udgangspunkt i landområderne, hvor de fattige lever. Regional integration og koordinering af markederne for landbrugsvarer, også nationalt, bør være en væsentlig del af dette.

Samtidig er der på kortere sigt brug for markedsregulering for at stabilisere fødevarerpriser og sikre, at der er fødevarer til rådighed på markederne. Landbrugssektoren har mistet meget værdifuld tid over en længere periode, hvor de internationale donorer nedprioriterede sektoren. Denne udvikling er vendt igen, men det bliver vanskeligt at rette op på skaderne, uden at man i en overgangsperiode accepterer at investere i en omstrukturering af landbrugssektoren og –markederne til gavn for vækst og udvikling for de fattigste.

Folkekirkens Nødhjælp har i rapporten "You reap what you sow" gennemgået de særlige problemer, som den internationale TRIPS-aftale betyder for fattige landmænd i bl.a. det sydlige Afrika. Den såkaldte TRIPS aftale om intellektuelle ejendomsrettigheder har drastiske konsekvenser for verdens småbønder. Et af de områder, hvor aftalen rammer hårdt, er adgangen til såsæd og landbrugsteknologi. Landmænd i bl.a. Malawi har købt og sået moderne hybridmajs. Hybridmajs kan give højere udbytte, men er ofte mere sårbar overfor tørke. Hybridmajsen er gold og kan ikke anvendes til såsæd året efter. Når høsten slår fejl, har landmændene ikke råd til at købe ny såsæd og gødning.

Aids

Afrika syd for Sahara er hjem for 10 procent af klodens befolkning – men huser 60 procent af de hiv-smittede. Selv om der er sket en stabilisering i de senere år, men det dækker ifølge UNAIDS over den værst tænkelige fase i epidemiens forløb: Den fase, hvor antallet af mennesker, der dør, er lige så stort som antallet af nysmittede. Det sydlige Afrika er aids-epidemiens omdrejningspunkt: 30 procent af verdens hivsmittede bor her, men befolkningen i de ni lande i det sydlige Afrika udgør kun 2 procent af verdens befolkning.

Epidemien i regionen vil sætte sit præg mange generationer frem. Ikke mindst fordi kvinderne, som er familiernes reelle forsørgere, rammes så hårdt af epidemien. I hele det sydlige Afrika er der nu 13 kvinder for hver 10 smittede mænd.

Også selv om det lykkes at skaffe behandling til flere, kan behandlingen ikke stå alene. Den vil mislykkes, hvis ikke det lykkes at sikre en god og tilstrækkelig ernæring, sideløbende med behandlingen.

På St. Montfort missionshospital kan personalet mærke, at sulten bider. Underernærede børn bliver indlagt, og antallet af hiv-smittede patienter stiger.

"Hvis folk ikke får nok at spise i landsbyerne, bliver de hurtigere syge," forklarer doktor Maliwchi.

Han fortæller, at op mod 80 procent af hospitalets 150 sengepladser er optaget af patienter med sygdomme, der har en sammenhæng med aids. Det kan være tuberkulose, meningitis eller diarré.

"Situationen er værre end sidste år. Flere voksne med aids-relaterede sygdomme kommer ind på hospitalet," siger han og fortsætter

"Vores aids-patienter som får livsforlængende medicin, får det ikke bedre, når de sulter derhjemme," siger doktoren.

Reportage fra Malawi. Folkekirkens Nødhjælps dokumentationsmappe Den Stille Sult, 2006

Forbindelsen mellem sult og aids er klar, siger IFPRI, Det Internationale Forskningsinstitut for Fødevarer og Fødevarer. "Hiv/aids og fødevarer- og ernæringsikkerhed bliver i stigende grad spundet ind i en ond cyklus. Fødevaresikkerhed øger modtageligheden ved udsættelse for hiv-smitte, mens hiv/aids til gengæld øger sårbarheden over for fødevarerikkerhed."

Antallet af hiv-smittede i Zambia er faldet fra 20 procent til omkring 16 procent, som svarer til en million mennesker. Uddeling af gratis aids-medicin har skabt små mirakler, men det har også rejst en masse dilemmaer. Det er vanskeligt at få folk til at tage aids-medicinen, fordi fattigdommen er så udbredt. Medicinen må ikke tages på tom mave, og den skal tages hver eneste dag og flere gange om dagen - ellers risikerer patienterne at blive modstandsdygtige over for medicinen.

Hvis det sker, skal patienterne over på en anden kombinationsmedicin, som koster omkring 6300 kroner pr. patient om året mod 1900 kroner for den billige kopimedicin, vurderer doktor Albert Mwangi, som koordinerer det nationale ARV program.

Hertil kommer omkostninger for produktiviteten i landbruget, som følger af ikke "blot" dødsfald, men også omkostninger til pleje af syge og døende.

Det gælder også, når man ser på fremtidens produktivitet. Mere end 40 procent af de familier i Malawi, Zambia og Zimbabwe, som blev fulgt i en undersøgelse af fødevarerikkerheden, havde taget forældreløse til sig og skulle altså sørge for mad til dem, oveni familiernes egne behov.

Malawi

"I vores desperation må vi spise bambusfrø og termitter."

Landsbyleder i Mvululu, T/A Kalongas område i Salima.

The Nation, Malawi: Hunger takes toll in Salima

Antal berørte:

Sultkrisen i Malawi berører helt op til fem millioner af landets 12 millioner mennesker. Landets præsident erklærede i oktober måned i år Malawi for værende i katastrofetilstand på grund af fødevaremangel.

Der kan først høstes i april måned 2006. I den mellemliggende periode vil endnu flere husholdninger løbe tør for fødevarer, og for de syge, svage og de mest udsatte så som mødre og børn er situationen allerede katastrofal.

Senest er over 40.000 mennesker ramt af oversvømmelse, som skyldes en usædvanlig kraftig regn i det sydlige Malawi. Konsekvenserne er katastrofale, fordi befolkningen i forvejen er ramt af tørke, som har medført akut mangel på fødevarer. Den afgrøde, som skulle have givet dem håb om overlevelse, er nu skyllet væk. Folkekirkens Nødhjælp kan hjælpe ca. 12.000 mennesker med det beløb, der er stillet til rådighed til vore partnere via ACT.

I øjeblikket må mange familier overleve på et måltid om dagen. Ofte består maden af en grød lavet på vilde frugter, rødder og blade. Mange må skaffe mad ved at dykke i Shire floden (sydgående fra Malawi-søen) efter vandliljens rødder – under stor risiko for at blive angrebet af krokodiller. Især unge piger tyr til prostitution for at tjene penge til mad til sig selv og familien – eller familierne tvinger pigerne til tidligt ægteskab for at sikre overlevelse.

Den typiske kvinde på landet i Malawi er analfabet og kan derfor kun skaffe sig midlertidigt daglejer-arbejde. 65 procent af kvinderne i Malawi er analfabeter. Som dem, der skaffer mad til familierne, bruger kvinderne i Malawi helt op til fire dage på at vente på at få lov til at købe majs ved de statskontrollerede Admarc-markeder for at købe sække på højst 25 kg. Det tvinger kvinderne til at bruge en masse tid på at tage frem og tilbage til Admarc for at købe majs, for 25 kg.-sække er håbløst utilstrækkelige for de fleste familier. Kvinderne risikerer at blive overfaldet, for tit må de tage hjemmefra kl. 1 om natten i håbet om at komme foran i køen.

The Nation: The Plight of Mothers. 18 December 2005

Klima og geografi:

For anden gang på kun fem år ramte tørke Malawi på et tidspunkt, hvor afgrøderne skulle spire. Og senest er regnen så kommet i voldsomme mængder. I det sydlige Malawi har det betydet voldsomme oversvømmelser, fordi den knastørre jord ikke kan absorbere de store regnmængder. Jord og planter er skyllet væk.

Risiko-majs:

Ca. 60% af befolkningen forsørger sig selv som landbrugere og lever i vidt omfang uden for pengeøkonomien. Jorden dyrkes med middelalderlige metoder på alt for små jordlodder.

For år tilbage introducerede regeringen dyrkning af hybridmajs, som kræver kunstgødning og rigeligt med regn. Svigter en af delene, kan resultatet blive katastrofalt. I 2006 dyrker hovedparten af bønderne i Malawi hybrid-majs til eget forbrug, og de er derfor meget sårbare over for en tørkeperiode, som de oplevede i februar sidste år, hvor næsten al majs visnede bort i store områder i landet.

Politik og økonomi:

Regeringens landbrugspolitik giver heller ikke bønderne incitament til at producere et overskud – endsige til at opbevare det eller få det solgt. Der er stor mangel på landbrugsrådgivere og rådgivningen er generelt utidsvarende.

Landets økonomi er stagnerende. Traditionelle eksportartikler såsom tobak, te og sukker opnår ringe priser på verdensmarkedet. Indtægter fra migrantarbejde i nabolande er ligeledes for nedadgående.

Sundhed:

"Statistikken er skræmmende. Hver time mister Malawi ti mennesker til aids. Det er 240 mennesker om dagen eller tæt ved 87.000 mennesker om året."

The Daily Times, 6. december 2005

Produktionen i landbruget er ringe og generelt for nedadgående, efterhånden som aids-epidemien gør sit indhug blandt den mest produktive del af befolkningen.

Fødevarekrisen er i sig selv med til at befordre den i forvejen høje HIV/AIDS prævalens på gennemsnitlig 16%. I de udsatte områder formodes prævalensen at være helt oppe på 25%.

Der er omkring 150 skolebørn i Mvululu landsby, men i snit går kun ti af dem i skole hver dag. Forældrene siger, at der ikke er nogen mening i at tvinge børnene i skole, når de intet har at spise.

"De kan ikke koncentrere sig i klassen, når de er sultne," siger Jambuleni Chimpweteka.

Løsninger:

Udvikling på langt sigt:

Massiv satsning på landbruget og på træning, især blandt de fattigste

Udvikling af kunstvandings-system – Malawi har mange vandressourcer

Ernærings-undervisning kombineret med aids-oplysning

Køkkenhaver, trædepumper, dyrehold, kompost

Nødhjælp til de sultende

Fattigdommen i Malawi har omfattende konsekvenser. En af de alvorligste er manglen på respekt for de allerfattigste og mest sårbare befolkningsgrupper, der i vidt omfang har mistet både omgivelsernes respekt – og deres selvrespekt, fordi der ofte i nødhjælpsuddelinger handles fuldstændig hen over hovedet på de berørte.

Derfor er det vigtigt ikke blot at dele nødhjælp ud, men også at oplyse folk om, at de har rettigheder.

Med andre ord – selvom din situation tilsiger, at du bliver udvalgt til at modtage fødevarerhjælp – så er du fortsat en person med alle rettigheder til at kunne leve et værdigt liv og være beskyttet imod alle former for udnyttelse og overgreb.

Folkekirkens Nødhjælp ser det som en væsentlig del af hjælpen, at alle involverede bliver bekendt med disse oplysninger, og at de bliver praktiseret og overholdt. Til det sidstnævnte formål har Folkekirkens Nødhjælp sammen med partnerne udviklet et monitoreringssystem, som skal sikre, at de internationale humanitære standarder og rettigheder bliver overholdt (SPHERE og Code of Conduct) samt at der ikke foregår overgreb på modtagerne af hjælpen.

Fremtidssikret nødhjælp:

Akut fødevarerhjælp skal suppleres med aktiviteter, der kan forebygge lignende situationer.

Afgrøder: En ny høst skal forberedes samtidig med, at der foregår uddeling af fødevarer. Bønderne skal opfordres til ikke fortsat at dyrke hybrid-majs, men snarere at forsøge sig med tørkeresistente afgrøder såsom sorghum og hirse.

Jorden: Kompost, dvs. naturgødning fremstillet af planterester og dyregødning, er en vigtig forudsætning for at forbedre jordens ydeevne. Komposten vil for de fattigste være en langt bedre og billigere løsning end kemikalier og kunstgødning, som er stærkt på vej til at ødelægge jordens fertilitet. Men også selv om man bruger kunstgødning, ophører dens virkning, hvis ikke jorden grundlæggende "holdes i form" med naturgødning.

Grøntsagshaver kan rette op på den udbredte fejlernæring, naturligvis især hvis familien er klar over, at grøntsagerne er en værdi i sig selv og afgørende for, at især de små børn kan udvikle sig til voksne, sunde mennesker.

Husdyr: Geder, perlehøns og kyllinger til produktion skaffer ikke blot familierne et hårdt tiltrængt tilskud af protein – eller en mindre indkomst, hvis de sælger dyr, mælk og æg. Samtidig er dyregødning en vigtig forudsætning for, at man kan opbygge en god kompost, som også på længere sigt forbedrer jorden.

Vand: Der skal forberedes mulighed for overrisling ved at høste regnvand eller pumpe vand fra brønde eller floder ved hjælp af simple pedalpumper. Eksisterende brønde skal vedligeholdes og pumper repareres. Bevidstgørelsen om rettigheder skal ligeledes bidrage til, at lokalbefolkningen griber muligheder og rettigheder, der ligger inden for deres sfære. Indsatsernes langsigtede perspektiv sikres ved, at en kommer til at foregå i de geografiske områder, hvor partnerne i forvejen arbejder med fødevarerikkerhedsprojekter.

Fremtidsperspektiver:

Malawi er ramt af en ond cirkel, hvor især dyb fattigdom, dårligt sundhedssystem, HIV/AIDS, ineffektive dyrkningsmetoder og dårlig landbrugspolitik medfører, at stadig flere mennesker lever med den stille, daglige sult.

Zambia

Antal berørte:

1,4 millioner mennesker har p.t. behov for nødhjælp i Zambia, som i 2004-05 oplevede en længere tørkeperiode i flere områder af landet.

Zambias præsident har i december erklæret fødevarekrisen en national katastrofe for landet. Høsten af majs, som er landets basis-fødevarer, faldt med 29 procent.

Symptomerne på forbigående og kronisk sårbarhed i lokalsamfundenes sociale og økonomiske liv er ofte vanskelige at skelne fra hinanden. Beretninger tyder på, at husstandene i de områder, vi har besøgt, i øjeblikket oplever en sult, som snarere må betegnes som kronisk – i modsætning til forbigående sårbarhed.

Rapid Food Vulnerability and Needs Assessment, October 2005

Klima og geografi:

Generelt har Zambia hverken mangel på jord eller vandressourcer, men derimod mange uløste, strukturelle problemer i landbrugssektoren, ikke mindst en meget ensidig satsning på majsdyrkning. Sammen med den langvarige tørkeperiode betød det, at høsten slog fejl i den vestlige og sydlige provins samt i dele af den østlige og centrale provins. Tørken har særligt ramt majsdyrkingen, men også mere tørkeresistente afgrøder er blevet påvirket. En kornpest har yderligere forværret situationen i den østlige provins, og i den sydlige provins har kvægsygdomme forværret situationen i landbruget. Zambia har ofte været udsat for fødevareknaphed i 3-4 måneders perioder, men i år vurderes perioden adskillige steder at være fordoblet til 7-8 måneder.

Fattigdom:

Bag den snigende fødevarekrise i Zambia ligger også den dybe fattigdom i landet. Mange fattige familier er yderst sårbare over for selv mindre udsving i høstudbyttet, og de har stort set intet sikkerhedsnet i form af værdier, der kan sælges og dermed skaffe til mad og såsæd.

Løsninger:

Udvikling på langt sigt:

Zambia har rige natur-ressourcer, både hvad angår mineraler, men også gode jorde og rigelige vandkilder til en større og mere varieret landbrugsproduktion. Landets kroniske sultkrise skyldes ikke blot jævnlig tørke og høj afhængighed af kunstgødning, men også et landbrug, der ikke er bæredygtigt. Hovedårsagen til problemerne er strukturel, idet regeringen ikke har formået at give landbrugssektoren de ressourcer og den opbakning, der skal til, for at sektoren kan styrke fødevareproduktionen og -distributionen. Det gælder specielt i forhold til at effektivisere markeder og sikre en infrastruktur, der letter fordeling og distribution.

Zambia har brug for innovative landbrugsprogrammer i forhold til husdyrbrug, miljøvenlig landbrugsteknik og jordbevaring, kunstvanding for mindre landbrug, diversificering af afgrøder, såsæds-banker og programmer for opsparing og kredit for mindre landbrugere.

Zambia er et tyndt befolket land, og der er stadig ikke mangel på jord med kun 12 personer pr. km². Landbefolkningens rettigheder bliver i vidt omfang ignoreret af regeringen, og en udvikling på landet bør i langt højere grad bygge på anerkendelse af befolkningens rettigheder til et liv fri for sult og sygdom og til at deltage i udviklingen af landområderne.

Udvikling på kort sigt/nødhjælp:

Zambias sultende har brug for umiddelbar nødhjælp, herunder uddeling af fødevarer. Fejl- og underernæring medfører også andre konsekvenser. Færre børn magter at møde op i skolerne, og mange får svært ved at koncentrere sig om undervisningen. Det er også vanskeligt for mennesker, der er stærkt svækkede af sult, at klare arbejdet i landbruget, og det kan føre til mindre høstudbytte i marts 2006.

Det er afgørende, at næste års afgrøder ikke høstes og spises før tiden.

Al nødhjælp skal koordineres med Zambias overordnede katastrofeberedskab under Vicepræsidentens Disaster Management and Mitigation Unit (DMMU).

På lokalt plan skal både offentlige instanser og lokale traditionelle ledere inddrages i nødhjælpen.

Der er akut brug for at styrke katastrofeberedskabet i Zambia.

Zimbabwe

Antal berørte:

Vurderingerne af situationen i Zimbabwe er meget vanskelige, bl.a. fordi regeringen behandler statistikken som en statshemmelighed. Men blandt de humanitære organisationer ligger vurderingerne på mellem 3-5 millioner mennesker. 70 procent af Zimbabwes indbyggere får nu kun et enkelt måltid om dagen – eller mindre. En stor gruppe mennesker på op mod 700.000 er havnet i en desperat situation, efter at deres huse i slumkvartererne blev bulldozet, og de selv fordrevet, enten til familie på landet eller til interneringslejre, hvor de mangler både husly, mad, skolegang og arbejde.

Zimbabwe har i tre år i træk lidt under tørke, og det betyder, at de færreste nu har nogen ressourcer at falde tilbage på.

Regeringen har afvist at appellere om humanitær hjælp. FN's Verdensfødevareprogram WFP har dog indgået en aftale med regeringen om at levere fødevarehjælp til to millioner mennesker.

Politik og økonomi:

Krisen i Zimbabwe adskiller sig i høj grad fra nabolandene. Nok er Zimbabwe underkastet de samme ændringer, som gør sig gældende i f.eks. Zambia og Malawi, når det gælder det regionale klima, og ikke mindst aids-epidemien, men Zimbabwes krise i dag skyldes nok så meget de senere års politiske og økonomiske beslutninger.

Det, der i 2002 først virkede som en regulær fødevarekrise, er blevet en omfattende humanitær katastrofe på grund af de politiske beslutninger, som præsident Mugabe og hans regering har truffet. Årsagerne skal findes i dårlig regeringsførelse, demokratiske overgreb og ikke mindst annekteringen af store landbrug, som herefter er overgivet til mennesker, der i mange tilfælde ikke er i stand til – eller ikke ønsker at drive landbruget videre.

Zimbabwes bruttonationsprodukt faldt i 2003 med 13.5 procent og i 2004 med 7 procent. Officiel inflation var sidste år på over 500 procent. Kursen på udenlandsk valuta ligger på det sorte marked i nogle tilfælde 2-3 gange højere end den officielle.

Landbruget:

Landbrugsproduktionen er faldet til under det halve efter tvangs-overtagelsen af en række landejendomme, der var ejet af hvide landmænd.

Statisik over den nationale landbrugsproduktion er hemmeligt-stemplede. Eksperters anslår produktionen i 2004-05 til at ligge på mellem 450.000 og 700.000 tons. Landets samlede behov ligger på årligt 1,8 mio. tons. Zimbabwe har ellers traditionelt været regionens kornkammer med en stor overskudsproduktion, som bl.a. blev eksporteret, når der var tørkekatastrofer i nabolandene.

Aktion Udrensning:

I maj 2005 slog politi og militær uden varsel ned på en række slumkvarterer og uofficielle handlende i en omfattende action, som de døbte "Operation Murambatsvina", Rens Skidt Ud. På den koldeste tid af året blev mennesker i titusindvis sat på gaden. Ifølge FN's særlige udsending, Anna Tibajuka, der efterforskede sagen, blev 700.000 mennesker hjemløse eller fik deres levebrød ødelagt af operationen. I alt 2,4 millioner mennesker blev påvirket på forskellig vis.

Ingen har kunnet give et klart svar på formålet med Operation Murambatsvina. Regeringen hævder, at den ønsker at rydde op og skabe nye og bedre boligkvarterer. Den kirkelige organisation, Solidarity Peace Trust, har udgivet en rapport, hvor man hævder, at Operation Murambatsvina skal ses som en straf mod byerne, hvor oppositionen har det store flertal af sine tilhængere.

Aids-epidemien:

Zimbabwe har verdens tredje højeste antal hiv-smittede i forhold til befolkningen. 33 procent af den voksne befolkning er smittede. Ifølge avisen The Herald (marts 2004) er sygdommen skyld i fire ud af fem dødsfald blandt mennesker i 25-40 års-alderen.

Det vil sige, at aids-epidemien koster dyrt for både familierne og – på det mere overordnede plan – for landets økonomi. Folk dør på et tidspunkt, hvor de normalt er mest produktive, og det kræver samtidig meget af omgivelserne, der på pleje de syge og døende mennesker.

Et stort antal forældreløse børn lades tilbage i familier, hvor bedsteforældre, enlige forældre eller ligefrem børnene selv er ansvarlige for at skaffe mad til familien og sikre familiens og eventuelle søskendes overlevelse. I 2003 anslog man, at antallet af aids-forældreløse var på 761.000 børn. I 2005 forventer man, at tallet er steget til over 1,1 mio. børn.

Ifølge en rapport fra Sundhedsministeriet anslås det, at mindst 70 procent af alle patienter, der indlægges på

landets hospitaler, lider af sygdomme, der har forbindelse til hiv-smitten. Den forventede levealder i Zimbabwe er faldet fra 52 år til 38 år på grund af aids-epidemien. For dem, der allerede er smittede, betyder sulten, at sygdommen hurtigere udvikler sig til aids i fuldt udbrud. Og for dem, der endnu ikke er smittede, kan sulten føre til risikoadfærd som f.eks. prostitution for at skaffe penge til mad.

Zimbabwes sundhedssystem er i dyb krise, fordi der mangler både medicin, kvalificeret personale og de penge, der er nødvendige for at tackle en epidemi af denne størrelse. Regeringen erklærede i 2002, at aids-epidemien var en national katastrofe.

Løsninger:

I første omgang giver det kun mening at tale om nødhjælp til de dårligst stillede og til de mennesker, der er hårdest ramt af forskellige politiske tiltag som f.eks. Operation Murambatsvina.

Det er afgørende at sikre, at nødhjælpen når mennesker i alle lejre, så den ikke bidrager endnu voldsommere til splittelse og dermed skærper konflikterne i landet.

Folkekirkens Nødhjælp formidler sin støtte gennem den kirkelige organisation Christian Care, der har et godt omdømme, også som samarbejdspartner for WFP, FN's Verdensfødevareprogram. Christian Care har vist stor evne til at arbejde både i de områder, der er traditionelt bagland for regeringen, og i de områder, hvor oppositionen har sit bagland.

Fremtiden:

Som situationen er i Zimbabwe i dag, står Robert Mugabes regering isoleret i forhold til det internationale system efter voldsomme udfald mod FN-systemet i forbindelse med efterforskningen af Murambatsvina-aktionens konsekvenser.

Regeringen var i efteråret 2005 meget tæt på at blive smidt ud af IMF, Den Internationale Valutafond, men skaffede sig i sidste øjeblik en henstand på et halvt år efter at have indbetalt en del af sin udestående gæld.

Og endelig er der mere eller mindre åben krig i forhold til de internationale donorer med især britiske Tony Blair i spidsen.

I afrikansk sammenhæng står Mugabe derimod meget stærkt med stor evne til at formulere afrikanernes følelse af at blive behandlet dårligt på såvel handels- som bistandsområdet.

Nabolandet Sydafrika spiller en væsentlig rolle og har foreløbig ønsket at begrænse sig til stille diplomati. Men situationen er uholdbar, også fordi Sydafrika modtager tusindvis af zimbabwære, der flygter fra sult og politisk undertrykkelse. Blandt andre ærkebiskop Desmond Tutu har taget klar afstand fra Mugabes regering og overgrebene mod befolkningen, og flere sydafrikanske kirker er engageret i Solidarity Peace Trust, der overvåger situationen, især på menneskerettighedsområdet.

Det bliver afgørende for den fremtidige udvikling, om det lykkes at skabe/fremtvinge en dialog mellem regeringen og den stærkt splittede opposition. Først når man har afklaret de politiske forhold, giver det reel mening at tale om en langsom genopbygning af det land, som tidligere var det sydlige Afrikas positive succeshistorie, og som stadig har et meget stort potentiale, hvis udviklingen kommer på rette spor.

Kilder:

Folkekirkens Nødhjælps ansøgning om katastrofehjælp til Sydlige Afrika, november 2005

World Food Programme, herunder CHS Regional Analysis: Household Vulnerability and the Impact of Food Aid

FAO: The State of Food Insecurity in the World 2005

www.odi.org.uk/Food-Security-Forum/Index.html

Malawi Integrated Nutrition and Food Security Surveillance System, October 2005 Data Report

Malawi Hunger Assessment report no. 3 – 30 October 2005. ACT Malawi

You Reap What You Sow. Folkekirkens Nødhjælp, December 2005.

The Zambia Vulnerability Assessment Committee (ZVAC). Rapid Vulnerability and Needs Assessment. Oktober 2005